

Magyarország teljesítménye az éghajlatvédelemben

A Climate Change Performance Index 2025 (<https://ccpi.org/>) jelentés Magyarországra vonatkozó fejezetének fordítása

2024.11.20.

Magyarország idén a 45. helyen áll az idei Éghajlatvédelmi Teljesítménymutatóban (CCPI), és ezzel az alacsonyan teljesítő országok közé tartozik. A megújuló energiaforrások és az energiafelhasználás kategóriában alacsony, az üvegházhatású gázok kibocsátása kategóriában közepes, az éghajlat-politika kategóriában pedig nagyon alacsony minősítést kapott, ami nem változott a tavalyi CCPI rangsorhoz képest.

Magyarország éghajlat-politikája összhangban van az Európai Unió éghajlat-politikai célkitűzéseivel, beleértve a szén-dioxid-semlegesség 2050-ig történő elérését. Céljuk, hogy 2030-ra 40%-kal csökkentsék a kibocsátást az 1990-es szinthez képest. Az ország előrelépéseket tett a megújuló energiaforrások, különösen a napenergia előmozdítása terén, amely várhatóan döntő szerepet fog játszani az energiaágazat szén-dioxid-mentesítésében. Az ország éghajlat-politikai kerete hangsúlyt fektet az erdőgazdálkodásra és az erdőszültség növelésére, hogy az erdők szén-dioxid-elnyelőként működjenek.

A CCPI szakértői megjegyzik, hogy az éghajlat-politikai keretet számos hiányosság jellemzi. A szakpolitikák végrehajtásra vonatkozó része nagyon általános és homályos. A CCPI szakértői szerint a hosszú távú stratégiából hiányoznak az éghajlati célok eléréséhez szükséges egyértelmű, megvalósítható intézkedések. A keretrendszer csupán felülről lefelé irányuló megközelítésen alapul, és a nem hatékony monitoringeszközök miatt számos ágazatban, például az épületek energiahatékonysága terén, nem veszi figyelembe a valós adatokat. Emellett hiányoznak az egyértelmű szakpolitikák az olyan kritikus ágazatokban, mint az épületek, a közlekedés, a mezőgazdaság és a hulladékgazdálkodás, ahol a legnagyobb a szükség az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére. A hangsúly továbbra is erősen az energiaágazatra összpontosul.

A Nemzeti Energia- és Klíma Terv (NEKT) tervezetéből hiányzik a 2030-as célkitűzések részletes bontása, és Magyarország 2030-ra kitűzött megújulóenergia-célkitűzése 10%-kal alacsonyabb, mint ami az EU kollektív célkitűzésének teljesítéséhez szükséges. A szakpolitika nem határoz meg egyértelmű célkitűzéseket az innovatív, rugalmasságnövelő célokra és intézkedésekre (pl. keresletre reagálás) vonatkozóan, amelyek kulcsfontosságúak lennének a tervezett új megújulóenergia-kapacitások rendszerbe integrálásához (a rendszer már most is működési, egyensúlyozási nehézségekkel küzd).

Az ország előrelépést ért el a megújuló energia előmozdítása terén a napelemek telepítésének és használatának jelentős növekedésével. Emellett a kormány nemrégiben feloldotta az új szél-turbinák telepítésére vonatkozó, 2010 óta érvényben lévő tilalmat. A bürokratikus akadályok miatt azonban a szélenergia jelentős növekedése 2030 előtt nem valószínű.

Magyarország tervezi a fosszilis gáz hazai termelésének növelését, valamint a Paksi atomerőmű üzemidejének meghosszabbítását és egy második építését. A kormány 2030-ig el kívánja halasztani a Mátrai ligniterőmű bezárását is, amely Magyarország CO₂-kibocsátásának 14%-áért felelős.

A magyar kormány 2022 augusztusában eltörölte a gáz és a villamos energia árplafonját a bizonyos fogyasztási szintet meghaladó háztartások számára. Ez a gázfelhasználás 17%-os, a villamosenergia-fogyasztásnak pedig a 3%-os csökkenését eredményezte 2023-ban az előző évhez képest. Ugyanakkor egyre több jel utal arra, hogy ez egyre több embert készítetett arra, hogy biomasszát, elsősorban fát, sőt hulladékot égessenek (ami illegális, de a gyakorlatban nem büntetik). Az energiahatékonysági politikából hiányoznak a részletek, különösen az építőipari ágazatot illetően. Eközben az ipar energiafelhasználása várhatóan jelentősen nőni fog, mivel a kormány továbbra is óriási mértékben támogatja az új energiaigényes iparágakat.

A felülvizsgált NEKT szerint 2030-ra a megújuló energiaforrások 54%-a „bio” forrásokból származik majd: biomasszából, biogázból és bioüzemanyagokból, mégpedig a biomassza (elsősorban fa) teszi ki a többséget. Ez az arány 2040-ig csak 20%-kal csökken. 2020-ban a biomassza a magyarországi megújuló energiatermelés mintegy 38%-át tette ki. A CCPI szakértői kritizálják a fára való támaszkodást, mondván, hogy az nem igazán megújuló energiaforrás: míg gyorsan elég, az erdők pótlása évtizedeket vesz igénybe. Ráadásul a fatüzelés (különösen a háztartásokban) óriási mennyiségű korom kibocsátásával jár, ami rendkívül erős klímakárosító.

A magyar kormány 2022 augusztusában új rendeletet fogadott el, amely engedélyezi az erdők kivágását, még a védett területeken is. Emellett a geotermikus energia és a kis vízenergia felhasználása a lehetőségeikhez képest rendkívül alacsony. Továbbá az erőművekben történő hulladékégetést is megújuló energiának tekintik, ami megkérdőjelezhető gyakorlat. A háztartásokban történő hulladékégetés illegális, de megtört és rendkívül elterjedt.

A környezetvédelem terén Magyarországon megsértik az emberi jogokat. A környezetvédelmi civil szervezeteket politikailag diszkriminálják, a környezeti problémákról, különösen a háztartási fűtésből származó szennyezésről és annak lehetséges megoldásairól a média túlnyomó többségében nem jelenik meg elegendő nyilvános információ. A kormánypárti média (azaz a média 80%-a) dezinformációt terjeszt az éghajlatváltozásról és a környezeti kérdésekről.

A felülvizsgált NEKT 2050-re a közlekedési energiafelhasználás 43%-os csökkentését tűzte ki célul. Ugyanakkor 2030-ra, illetve 2050-re a személygépkocsival megtett utaskilométerek 22%-os, illetve 43%-os, a közúti teherszállítás által teljesített tonnakilométerének 43%-os, illetve 99%-os növekedését irányozza elő. A CCPI szakértői nem látják, hogyan lehetne mindezt párhuzamosan megvalósítani. A magyar kormány a korábbi években árplafont vezetett be a közlekedési üzemanyagokra, ami az üzemanyag-fogyasztás növekedéséhez vezetett. Eközben az önkormányzatok, különösen Budapesten, küzdenek a tömegközlekedési szolgáltatások fenntartásáért, miután a kormány jelentős pénzt vont el tőlük. A kormány a helyi közösségek és a civil szervezetek tiltakozása ellenére 2023-ban bezárt 10 mellékvasúti vonalat. A Magyar Államvasutaknál nagymértékben romlott a szolgáltatás minősége, mivel a vasúti fejlesztések évek óta késnek.

A CCPI szakértői rámutatnak az ország nemzeti szintű klímapolitikájának negatív tendenciájára. Bár a stratégiai dokumentumok jó elveket és célokat fogalmaznak meg, hiányoznak a célok eléréséhez szükséges intézkedések. Valójában a jelenleg érvényben lévő és a tervezett intézkedések minden bizonnyal növelik az üvegházhatású gázok kibocsátását. A szakértők nagyobb ambícióra szólítanak fel az összes érintett szakpolitikai területen. Javasolják, hogy indítsanak hatékony, országos szintű szemléletformáló kampányt az éghajlatváltozásról és a szükséges kibocsátáscsökkentési és alkalmazkodási intézkedésekről. Követelik továbbá a környezetre káros támogatások megszüntetését, a külső költségek beépítését az árakba a háztartásoknak nyújtott párhuzamos pénzbeli kompenzációval, valamint minden olyan tervezett beruházás elhagyását, amely nem járul hozzá az éghajlatváltozás elleni fellépéshez és a közszolgáltatások jelentős javításához.